

Vasile Lechințan
REVOLUȚIA DE LA 1848-1849
ÎN COMITATELE CLUJ, TURDA ȘI SCAUNUL ARIEȘ

Cuprins

PREFAȚĂ (<i>Ioan Bolovan</i>)	11
VASILE LECHINȚAN ȘI REVOLUȚIA DE LA 1848-1849 ÎN COMITATELE CLUJ, TURDA ȘI SCAUNUL ARIEȘ (<i>Ela Cosma</i>)	13
IN MEMORIAM VASILE LECHINȚAN: ARHIVIST, SCRITOR, DASCĂL DE PATRIOTISM ȘI OM AL CETĂȚII (<i>Mircea-Gheorghe Abrudan</i>)	22
NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI (<i>Ela Cosma</i>)	31
<i>REVOLUȚIA DE LA 1848-1849 ÎN COMITATELE CLUJ, TURDA ȘI SCAUNUL ARIEȘ</i> (<i>Vasile Lechințan</i>)	33
INTRODUCERE	35
ISTORIOGRAFIA PROBLEMEI	39
I. CLUJUL – CENTRU AL REVOLUȚIEI DE LA 1848 ȘI AL ADMINISTRAȚIEI POLITICE ȘI MILITAR-REPRESIVE MAGHIARE	47
1. Debutul și desfășurarea Revoluției în orașul Cluj (în primăvara anului 1848)	47
1.1. Voința populației	48
2. Dieta Transilvaniei (29 mai – 18 iulie 1848)	62
2.1. Delegația română la Dietă	62
2.2. Legea uniunii Transilvaniei cu Ungaria	67
2.3. Legea electorală pentru parlamentul comun ungar	89
2.4. Legea pentru înființarea gărzilor naționale	91
2.5. Legea pentru desființarea urbariatului	100
2.6. Cazul Mihalț în Dietă	108
2.7. Aprobarea legii uniunii de către împărat	111
2.8. Discutarea memoriilor adresate Dietei	113
2.9. Ultimele ședințe. Închiderea Dietei transilvane	117
2.10. Un epilog și concluzii	121
3. Guberniul	123
4. Comandamentul trupelor imperiale în Transilvania	133
5. Primăria	135
5.1. Maltratarea protopopului greco-catolic al Clujului, Ioan Fekete Negruțiu	137

6. Gărzile naționale maghiare	145
6.1. Gărzile din Cluj	145
6.2. Gărzile din Turda și scaunul Arieș, responsabile de dezastrul de la Aiud	147
7. Comitatul Cluj	148
7.1. Depunerea jurământului la Năsăud	152
8. Presa clujeană	154
8.1. "Erdélyi Híradó" [Vestitorul/Buletinul ardelean], transformat în "Kolozsvári Híradó" [Vestitorul clujean]	154
8.2. "Honvéd" [Apărătorul patriei]	155
8.3. "Ellenőr" [Controlorul]	157
9. Linia națională românească	158
II. EVENIMENTE REVOLUȚIONARE ÎN COMITATUL TURDA	161
1. Debutul și desfășurarea revoluției în comitat	161
2. Sărbătoarea eliberării din iobăgie de la Aluniș (Maierău)	163
3. Recrutările pentru armata ungară	164
4. Trecerea spre Cluj a lăncierilor români	167
III. MIȘCĂRILE REVOLUȚIONARE DIN SCAUNUL ARIEȘ	181
1. Situația etno-demografică a localităților scaunului Arieș la 1848	181
2. Victime românești ale revoluției maghiare din 1849	183
3. Evoluția evenimentelor revoluționare în scaunul Arieș	184
IV. RĂZBOIUL CIVIL. TRIBUNALELE STATARIALE	199
1. Atrocități contra românilor	199
1.1. Pomelnicul martirilor români	199
1.2. Atrocități contra românilor din comitatul Cluj	199
1.3. Atrocități contra românilor din comitatul Turda	209
1.4. Atrocități asupra românilor din scaunul Arieș	228
1.5. Măcelul de la Luna și consecințele lui	228
1.6. Execuția prefectului Bătrâneau și a tribunilor Vasile Simonis și Vasile Turcu	230
1.7. Tribunalul statarial din Cluj	231
2. Pagube și omoruri făcute de români (pe teritoriul comitatelor Cluj, Turda și scaunul Arieș)	237
2.1. Incendierea Vințului de Sus	238
2.2. Distrugerea bibliotecilor keményene din Luncani (Cluj)	241
2.3. Incendierea Ierii de Jos și atrocitățile contra populației maghiare	245
V. ADMINISTRAȚIA ROMÂNEASCĂ ÎN COMITATELE CLUJ ȘI TURDA	247

VI. ACȚIUNI MILITARE ȘI LUPTE PE TERITORIUL COMITATELOR CLUJ ȘI TURDA ȘI AL SCAUNULUI ARIEȘ	251
1. Luptele de la Glodeni și Voivodeni (Mureș) pentru ocuparea respectiv apărarea Reghinului (31 octombrie 1848)	251
2. Ocuparea Clujului	252
3. Luptele de la Ciucea	253
4. Ocuparea Turzii de către români	256
5. Luptele din Munții Apuseni ai comitatului Cluj	257
6. Luptele de la Teaca, Posmuș și Reghin	258
VII. PROTAGONIȘTI IMPORTANȚI. FAPTE, ATITUDINI, PORTRETE	
MORALE	261
Asztalos Pál	262
Balint, Simion	263
Barițiu, George	264
Bărnățiu, Simion	265
Bătrâneau, Alexandru	266
Bem, Jozef	267
Berzenczey László	268
Bethlen Gergely	269
Bethlen János	269
Boer Károly	270
Bohățiel, Alexandru	270
Buteanu, Ion	271
Csány László	272
Deák Ferenc	273
Fekete Negruțiu, Ioan	274
Iancu, Avram	275
Gyarmathi Soma	276
Jenei József junior	276
Kemény Dénes	276
Kemény Farkas	277
Kemény Ferencz	277
Kemény István	278
Korodi Lajos	278
Kovács Miklós	278
Lemeni, Ioan	279
Lengyel Ádám	280
Micaș, Florian	280
Pápai Lajos	281
Papiu Ilarian, Alexandru	282

Perényi Zsigmond	283
Pop, Ioan, din Budiu de Câmpie	287
Poruțiu, Samuel	288
Puchner, Anton	289
Roth, Stephan Ludwig	290
Schmidt, Conrad	291
Szabó Lajos	292
Szász Károly	293
Șaguna, Andrei	294
Tarsoly Gergely	295
Tetsei N.	295
Teleki József	296
Teleki László	297
Tolnay Gábor	297
Vasvári Pál	297
Velics Károly	298
Wesselényi Miklós	298
Zeyk László	301
CONCLUZII	303
CRONOLOGIE (cu referire, în special, la comitatele Cluj și Turda și la scaunul Arieș)	309
1848	309
1849	313
IZVOARE ARHIVISTICE ȘI BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	315
I. Surse arhivistice	315
II. Presă	315
III. Ediții de documente	315
IV. Lucrări generale	319
V. Studii și articole	323
VI. Lucrări speciale	328
ANEXE	331
I. Cluj, 5 noiembrie 1845. Conscripția contribuabililor israeliți din orașul liber regesc Cluj pe anii 1836-1845, limba latină. Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, Fondul Primăria Municipiului Cluj-Napoca, dosar 1639/1848	331
II. Cluj, 1846. Conscripția pe străzi a capilor de familie evrei. Jakab Elek, <i>Szabadságharcunk történetéhez. Visszaemlékezések 1848-49</i> (Din istoricul luptei noastre de eliberare. Rememorări din 1848-1849), Budapesta, 1880, p. 948	335

- III. Cluj, 10 ianuarie 1850. Plângerea locuitorilor români din Muntele Filii de Sus adresată comandantului districtului Cluj, colonelul cezaro-crăiesc Carl Urban, limba română. Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale din Cluj-Napoca, Comitatul Turda, Administrative, Cercul Petrești, dos. 474/1850 336
- IV. Sălicea, 2 februarie 1850. Plângerea sătenilor contribuabili din Sălicea și Băișoara către comisarul suprem al districtului Turda, Nicolae Domidie, limba română. Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale din Cluj-Napoca, Comitatul Turda, Administrative, Cercul Petrești, dos. 631/1850 337
- V. Cacova Ierii, 16 februarie 1850. Însemnarea, întocmită de preoții parohi Gligorie Samoil și Ioan Samuil, cu numele morților din Cacova Ierii, uciși de maghiari în anul 1849, și cu numele ostașilor conduși de Pápai Lajos, din ordinul căruia s-au înlăptuit aceste crime, limba română. Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale din Cluj-Napoca, Comitatul Turda, Administrative, Cercul Petrești, dos. 440/1850, f. 19 339
- VI. Agriș, 18 februarie 1850. Cererea văduvei Kardis Kitze, locuitoare din Agriș, către comisarul regesc al Turdei, Nicolae Domidie, cu privire la pagubele și morții revoluției pașoptiste, limba română. Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale din Cluj-Napoca, Comitatul Turda, Administrative, Cercul Petrești, dos. 609/1850 340
- VII. Muntele Băișorii, 1 martie 1850. Scurtă "Însemnare a oamenilor pieriți sub rebeli", întocmită de notarul local Lupu Grozav, limba română. Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale din Cluj-Napoca, Comitatul Turda, Administrative, Cercul Petrești, dos. 609/1850 341
- VIII. Cacova, 6 martie 1850. Însemnarea victimelor pierite în timpul revoluției maghiare, întocmită de părintele paroh Ioan Samoilă, limba română. Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale din Cluj-Napoca, Comitatul Turda, Administrative, Cercul Petrești, dos. 440/1850, f. 3 341
- IX. Agriș, 1850. Plângerea lui Gavrilaş Copilu, locuitor din Agriș, către colonelul Carl Urban, comandantul regesc al Clujului, împotriva crimelor efectuate de trupa lui Pápai Lajos în timpul revoluției din 1849, limba română. Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale din Cluj-Napoca, Comitatul Turda, Administrative, Cercul Petrești, dos. 631/1850 342
- X. Muntele Săcelului, 1850. Plângerea sătenilor munteni din Muntele Săcelului către colonelul Carl Urban, comandantul regesc al Clujului, împotriva crimelor efectuate de trupa lui Pápai Lajos în 343

<p> timpul revoluției din 1849, limba română. Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale din Cluj-Napoca, Comitatul Turda, Administrative, Cercul Petrești, dos. 937/1850</p> <p> XI. Berchiș, 16 februarie 1850. Însemnarea, întocmită de notarul local Papp Gergely, cu numele locuitorilor români din Berchiș împușcați de "tabăra ungară" în 1849, facsimil, limba maghiară. Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale din Cluj-Napoca, Comitatul Turda, Administrative, Cercul Petrești</p> <p> XII. Petridu de Mijloc, 1850. Leon Barițiu din Petreștii de Mijloc se plânge comisarului regesc de faptul că i-a fost jefuită casa în 1849, atunci "când au venit a doua oară taberele ungurești" conduse de Lendvai István, limba română. Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale din Cluj-Napoca, Comitatul Turda, Administrative, Cercul Petrești</p> <p> XIII. Ocolîșu Mare, 27 februarie 1850. Lista românilor din Ocolîșu Mare, uciși în timpul revoluției maghiare la 1849, limba maghiară. Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale din Cluj-Napoca, Comitatul Turda, Administrative, Cercul Petrești</p> <p> XIV. Comitatul Cluj, 1850. Tabel alfabetic cu localitățile comitatului Cluj și numărul locuitorilor lor, pe etnii (români, maghiari, sași și germani, țigani, armeni și evrei și alte etnii)</p> <p> XV. Comitatul Turda, 1850. Tabel alfabetic cu localitățile comitatului Cluj și numărul locuitorilor lor, pe etnii (români, maghiari, sași și germani, țigani, armeni și evrei și alte etnii)</p> <p> INDICE DE NUME, INSTITUȚII, ASOCIAȚII, PUBLICAȚII (<i>Ela Cosma</i>)</p> <p> INDICE DE LOCALITĂȚI (<i>Ela Cosma</i>)</p> <p> CUPRINSUL VOLUMELOR APĂRUTE PÂNĂ ACUM ÎN COLECȚIA "BIOGRAFII ISTORICE TRANSILVANE"</p>	<p>344</p> <p>344</p> <p>346</p> <p>347</p> <p>355</p> <p>365</p> <p>389</p> <p>401</p>
--	---